

ОГЛЯД РІШЕНЬ
ЄСПЛ ЗА 2025 РІК:
АНАЛІЗ РІШЕНЬ, ЩО
ПРЯМО АБО
ОПОСЕРЕДКОВАНО
СТОСУВАЛИСЯ ПРАВ
ДІТЕЙ

ЗМІСТ

1. ВСТУП

2. Основні тематики та аналіз рішень:

2.1. Право на життя

2.2. Заборона катування та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження

2.3. Заборона рабства і примусової праці

2.4. Право на свободу та особисту недоторканність

2.5. Право на повагу до приватного і сімейного життя

2.6. Свобода вираження поглядів

2.7. Заборона дискримінації

3. ПІДСУМКИ

ВСТУП

Фахівці громадської організації «Стаття 3» системно здійснюють аналіз практики Європейського суду з прав людини (надалі - ЄСПЛ, або ж Суд), приділяючи особливу увагу справам, що стосуються захисту прав дітей.

У 2025 році з 859 рішень, ухвалених ЄСПЛ (зокрема у складі Великої Палати, Палати та Комітету), 27 прямо чи опосередковано стосувалися дітей. Аналіз рішень ЄСПЛ дає змогу оцінити ефективність національних механізмів захисту прав дитини та визначити ключові тенденції і системні проблеми у різних державах.

2. Основні тематики та аналіз рішень:

2.1. Право на життя

Загальна кількість рішень: 2

298/15 - Справа KOOMEN v. THE NETHERLANDS

Сутність справи: Сина заявників було смертельно поранено поліцейським під час сутички. Заявники стверджували, що застосування вогнепальної зброї не було «абсолютно необхідним» у розумінні статті 2 (право на життя) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (надалі - Конвенція), а також що розслідування смерті не відповідало вимогам незалежності та ефективності.

Сутність рішення: ЄСПЛ дійшов висновку, що застосування поліцейським летальної сили було обґрунтованим і відповідало критерію «абсолютної необхідності» з огляду на обставини самооборони. Крім того, розслідування було незалежним, оперативним і достатньо ретельним. Відтак порушень статті 2 Конвенції ані в матеріальному, ані в процесуальному аспекті встановлено не було.

35950/20 - Справа HASANI v. SWEDEN

Сутність справи: Заявник та його брат прибули до Швеції як неповнолітні без супроводу та подали заяви про надання притулку. Брат заявника, А.Н., мав серйозні проблеми зі здоров'ям, зокрема психічний розлад і зафіксовані суїцидальні прояви, та перебував під опікою муніципальних органів. Після досягнення повноліття його розміщення у прийомній сім'ї було припинено, заяву про притулок відхилено, а щодо нього винесено рішення про видворення. Невдовзі після цього А.Н. вчинив самогубство. Заявник стверджував, що державні органи не виконали позитивного обов'язку захистити життя його брата.

Сутність рішення: ЄСПЛ розглянув скаргу за статтею 2 Конвенції (право на життя) у світлі позитивних зобов'язань держави щодо запобігання самогубству. Суд зазначив, що органи влади були проінформовані про психічний стан А.Н. та його попередні суїцидальні прояви. Водночас на момент подій він проживав у відкритому середовищі з соціальною підтримкою, не перебував під примусовим лікуванням чи у стані ізоляції, і не було встановлено наявності реального та безпосереднього ризику для його життя, про який влада знала або повинна була знати. За таких обставин Суд дійшов висновку, що Швеція не порушила свої позитивні зобов'язання за статтею 2 Конвенції. Порушення встановлено не було.

2.2. Заборона катування та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження

Загальна кількість рішень: 3

41192/22 - Справа G.R.N. v. ROMANIA

Сутність справи: Заявнику було 15 років на момент подій. Він має інвалідність, пов'язану з психомоторним розладом, і стверджував, що партнер його матері застосував до нього фізичне насильство в домашніх умовах. Після подання скарги було розпочато розслідування, яке кілька разів припинялося з мотивів недостатності доказів і зрештою було остаточно закрито. Скарги заявника на неефективність розслідування були відхилені національними судами.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 3 (заборона катування) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у її процесуальному аспекті. Суд дійшов висновку, що національні органи не забезпечили ефективного, оперативного та ретельного розслідування тверджень про домашнє насильство щодо неповнолітнього заявника та не врахували його особливу вразливість як дитини з інвалідністю.

59319/19 - Справа N.N. AND OTHERS v. GREECE

Сутність справи: Заявники стверджували, що прибули до Греції як неповнолітні без супроводу, однак через недоліки процедур реєстрації та оцінки віку були зареєстровані як дорослі. Їм не забезпечили своєчасного доступу до інформації, перекладача та належної процедури визначення віку. Унаслідок затримок із розміщенням вони певний час перебували на вулиці або в неприйнятних умовах.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 3 Конвенції (заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження). Суд дійшов висновку, що затримка з ідентифікацією заявників як неповнолітніх без супроводу та відсутність негайного розміщення в умовах, відповідних їхньому віку, призвели до ситуації крайньої вразливості, яка перевищила поріг тяжкості, необхідний для застосування статті 3.

46949/21 - Справа L. and others v. FRANCE

Сутність справи: Три неповнолітні заявниці віком 13, 14 та 16 років подали заяви до ЄСПЛ, стверджуючи, що стали потерпілими від зґвалтування з боку дорослих чоловіків. Вони скаржилися на неефективність кримінального розслідування у Франції, зокрема на підхід органів влади до оцінки їхніх показань і обставин справ, а також на неврахування їхньої особливої вразливості як дітей.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статей 3 (заборона катування та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження) і 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції щодо всіх трьох заявиць у зв'язку з неефективним розслідуванням, зокрема через неналежну оцінку обставин справ і питання згоди з урахуванням їхнього віку.

Суд також встановив порушення статті 14 (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтями 3 і 8, зазначивши, що застосування гендерних стереотипів і принизливі оцінки поведінки заявниці призвели до дискримінаційного ставлення та вторинної віктимізації.

2.3. Заборона рабства і примусової праці

Загальна кількість рішень: 1

71671/16 та 40190/18 - Справа F.M. AND OTHERS v. russia

Сутність справи: П'ять заявниць – громадянки Казахстану та Узбекистану – стверджували, що були завербовані та перевезені до росії, де зазнали трудової експлуатації. У них вилучили документи, вони працювали без оплати та перебували під контролем роботодавців. Друга заявниця на момент подій була неповнолітньою. Попри звернення до правоохоронних органів, заявниць не було належним чином ідентифіковано як постраждалі від торгівлі людьми, а ефективного розслідування проведено не було.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 4 (заборона рабства і примусової праці) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зазначивши, що держава не виконала позитивних зобов'язань щодо запобігання торгівлі людьми та проведення ефективного розслідування.

Суд також встановив порушення статті 14 (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 4 Конвенції, вказавши на дискримінаційний характер бездіяльності органів влади щодо жінок-мігранток, серед яких одна була неповнолітньою.

2.4. Право на свободу та особисту недоторканність

Загальна кількість рішень: 2

36989/21 та 7945/22 - Справа M.B. v. SLOVAKIA

Сутність справи: Заявник, 14-річний хлопець, перебував у виховному закладі для неповнолітніх. Під час дозволеного тимчасового перебування поза закладом його затримали за підозрою у вчиненні крадіжки. Районний суд постановив помістити його під варту, посилаючись на ризик повторного правопорушення та недостатність альтернативних заходів. Апеляційний суд залишив це рішення без змін. Згодом заявника було звільнено, зокрема з урахуванням можливості його повернення до виховного закладу та експертного висновку щодо його особи. Конституційний суд не встановив порушення його прав.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 5 Конвенції (право на швидкий перегляд законності тримання під вартою). Суд наголосив, що у справах щодо тримання неповнолітніх судовий контроль має здійснюватися з особливою оперативністю. У цій справі розгляд апеляції, передача матеріалів і повідомлення сторін про рішення тривали довше, ніж це відповідає вимозі «швидкого» перегляду, а затримки не були повністю виправдані поведінкою заявника чи його захисника.

62466/19 - Справа K.G. AND S.G. v. POLAND

Сутність справи: Заявники – мати та її малолітній син, громадяни росії, які виїхали у 2016 році, посилаючись на переслідування, до Туреччини, а у 2017 році прибули до Польщі та подали заяву про надання міжнародного захисту.

Після повторного повернення до Польщі у березні 2019 року їх було поміщено до охоронюваного центру для іноземців з метою видворення. Вони перебували там близько дев'яти місяців. Мати страждала на посттравматичний стресовий розлад, а дитині на момент затримання було 19 місяців. Альтернативи триманню під вартою належним чином не розглядалися.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 5 (право на свободу та особисту недоторканність) та статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції. Десятимісячне утримання матері з малолітньою дитиною в умовах ізоляції не було заходом останньої інстанції та становило непропорційне втручання у їхнє сімейне життя.

2.5. Право на повагу до приватного і сімейного життя

Загальна кількість рішень: 17

27746/22 та 28291/22 - Справа X AND OTHERS v. SLOVENIA

Сутність справи: Заявниками були мати та двоє її неповнолітніх дітей. Справа стосувалася судових проваджень між батьками щодо визначення місця проживання дітей та обмеження контактів із матір'ю. Національні суди ухвалили рішення про обмеження контактів і зміну місця проживання дітей. Заявники стверджували, що під час розгляду справи суди не забезпечили належної оцінки найкращих інтересів дітей, не надали дітям достатньої можливості бути почутими та не забезпечили ефективного представництва їхніх інтересів у провадженні.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на повагу до приватного і сімейного життя), дійшовши висновку, що національні органи не забезпечили достатньо ретельної оцінки найкращих інтересів дітей та не надали належних процесуальних гарантій при ухваленні рішень щодо їхнього проживання і контактів.

Суд також встановив порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо першої заявниці у зв'язку з недотриманням вимог справедливого судового розгляду.

37870/21 - Справа R.G. v. SUISSE

Сутність справи: Справа стосувалася спору між батьками щодо визначення опіки над сином після розлучення. Суд першої інстанції передав опіку матері, врахувавши, зокрема, висловлене дитиною бажання проживати з нею. Апеляційний суд скасував це рішення та передав опіку батькові, надавши вирішальну вагу його більшій можливості особисто піклуватися про дитину та зазначивши, що бажання дитини такого віку не є визначальним. Рішення було ухвалене без заслуховування сторін і дитини та підтвержене Федеральним судом. Згодом у новому провадженні опіку знову було передано матері.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд дійшов висновку, що апеляційний суд, змінюючи рішення про опіку, не забезпечив належного процесуального балансу інтересів: не заслухав дитину та надав виключну вагу фактору доступності батька, не здійснивши повного та ретельного аналізу інших релевантних обставин. Попри те що рішення про передачу опіки батькові не було виконано, ситуація тривала протягом 18 місяців і становила втручання у право заявниці на сімейне життя, що призвело до порушення статті 8.

12119/14 - Справа L.D. v. POLAND

Сутність справи: Заявниця – мати хлопчика 2006 року народження. У 2011 році батько відмовився повернути дитину після побачення. Поліція не втрутилася через відсутність судового рішення про місце проживання дитини. У подальшому суд апеляційної інстанції надав матері право опіки та постановив повернути дитину. Проте виконання цього рішення було неефективним: спроби примусового повернення не дали результату, провадження супроводжувалися затримками, проблемами з юрисдикцією та недоліками у забезпеченні контактів матері з дитиною. З часом дитина фактично залишилася з батьком, а зв'язок із матір'ю був поступово втрачений.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд дійшов висновку, що національні органи не діяли з належною оперативністю та ефективністю під час розгляду справи й виконання судових рішень. Затримки та недоліки в процедурі й виконанні рішень сприяли повному розриву відносин між заявницею та її сином.

Продовження - 2.5. Право на повагу до приватного і сімейного життя

57184/22 - Справа N.P. AND V.P. v. BULGARIA

Сутність справи: Заявники – батько та його малолітня донька. У грудні 2019 року мати вивезла дитину з Великобританії до Болгарії та припинила контакти з батьком, попри те що він мав спільну опіку. Протягом лютого 2020 – червня 2023 року між батьком і дитиною практично не було контакту.

Батько неодноразово звертався до судів із вимогами встановити контакти та застосувати тимчасові заходи, а також ініціював провадження щодо повернення дитини за Гаазькою конвенцією. Однак національні суди тривалий час не розглядали його клопотання про тимчасові заходи або відкладали їх вирішення. Лише у червні 2023 року дитину було знайдено і передано батькові.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд дійшов висновку, що болгарські суди не діяли з необхідною оперативністю та ретельністю при розгляді клопотань батька про тимчасові заходи щодо контактів. Тривала бездіяльність судів спричинила майже трирічну відсутність контакту між батьком і дитиною.

Окремого порушення статті 13 (право на ефективний засіб правового захисту) Суд не встановив, вважаючи, що питання ефективності заходів уже було розглянуте в межах статті 8.

46198/18 - Справа DAVIDOVIĆ v. SERBIA

Сутність справи: У 2013 році заявниці було присуджено опіку над малолітньою дитиною, однак виконання остаточного судового рішення тривало понад чотири роки. Попри численні спроби примусового виконання, накладення штрафів і призначення батькові покарання у вигляді позбавлення волі, дитину неодноразово не вдавалося передати матері через перешкоджання з боку батька та його родичів. Рішення було фактично виконано лише у листопаді 2017 року. Конституційний суд Сербії визнав порушення права заявниці на повагу до сімейного життя за період, коли рішення залишалося невиконаним, однак не присудив компенсації моральної шкоди, вважаючи встановлення порушення та раніше присуджені 500 євро достатнім відшкодуванням.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд дійшов висновку, що протягом тривалого періоду невиконання рішення національні органи не вжили всіх заходів, яких можна було обґрунтовано очікувати для забезпечення ефективного здійснення заявницею її батьківських прав. Присуджена на національному рівні компенсація не була належною та достатньою.

15956/23 - Справа KYRIAN v. THE CZECH REPUBLIC

Сутність справи: Заявник – біологічний батько дитини, яка народилася у шлюбі матері з іншим чоловіком, тому юридичним батьком вважався чоловік матері. Біологічне батьківство було підтвержене ДНК-тестом. Спочатку заявник мав можливість бачитися із сином, і суди надали йому право на контакт. Однак через тривалі конфлікти між заявником та законними батьками дитини, а також через погіршення психологічного стану дитини (тривожність, емоційна нестабільність), контакти стали проблемними.

Згодом національні суди дійшли висновку, що встановлення режиму контактів не відповідає найкращим інтересам дитини. Вони також відмовили заявникові у праві отримувати інформацію про стан здоров'я та розвиток дитини, пославшись на відсутність у нього батьківської відповідальності та на інтереси дитини. Конституційний суд підтвердив ці рішення.

Сутність рішення: ЄСПЛ не встановив порушення статті 8 Конвенції. Суд зазначив, що національні органи розглянули справу з урахуванням усіх обставин, спиралися на висновки психологів і поставили в центр оцінки найкращі інтереси дитини.

Продовження - 2.5. Право на повагу до приватного і сімейного життя

Суд окремо підкреслив, що право на отримання інформації про дитину може існувати як автономна форма контакту, незалежно від особистого спілкування. Однак у цій справі національні суди надали достатні та переконливі підстави для відмови і забезпечили справедливий баланс між інтересами заявника та інтересами дитини.

18737/18 - Справа F.D. AND H.C. v. PORTUGAL

Сутність справи: Заявники – батько та його малолітній син. Після того як французький суд надав матері виключну опіку, батько перебував із дитиною в Португалії та не повернув її до Франції. Французькі органи видали ордер на розшук дитини через Шенгенську інформаційну систему та Європейський ордер на арешт батька. У лютому 2018 року португальська поліція затримала батька, вилучила дитину зі школи та того ж дня передала її матері за рішенням прокурора. Судового розгляду питання про повернення не проводилося, батька і дитину не було заслухано, оцінка ризиків для дитини не здійснювалася.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд дійшов висновку, що португальські органи автоматично виконали запит про розшук і повернення дитини без належної процедури, без оцінки найкращих інтересів дитини та без забезпечення процесуальних гарантій для заявників. Таке втручання не було «необхідним у демократичному суспільстві».

2068/24 - Справа M.P. and others v. GREÈCE

Сутність справи: Справа стосувалася повернення двох дітей до США за Гаазькою конвенцією 1980 року про міжнародне викрадення дітей. Грецькі суди визнали утримання дітей у Греції незаконним та постановили їх повернення до батька. Мати та діти стверджували, що суди не перевірили належним чином наявність «серйозного ризику» для дітей у разі повернення та не забезпечили можливості дітям бути почутими під час розгляду справи.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції. Суд дійшов висновку, що національні суди не розглянули питання доцільності заслуховування дітей і не надали обґрунтування щодо цього, а отже процес ухвалення рішення не відповідав процесуальним вимогам статті 8. За таких обставин повернення дітей не могло вважатися «необхідним у демократичному суспільстві».

51505/20 - Справа T.T. v. POLAND

Сутність справи: Заявником виступає батько, громадянин Великої Британії. Після поїздки до Польщі мати не повернула доньку до Великої Британії. Польські суди в межах провадження за Гаазькою конвенцією 1980 року визнали утримання дитини неправомірним і зобов'язали повернути її до Великої Британії. Рішення стало остаточним у липні 2019 року.

Однак протягом майже трьох років рішення про повернення фактично не було виконано. Мати переховувала дитину, а численні спроби органів влади примусово виконати рішення виявилися безрезультатними.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд визнав, що хоча поведінка матері істотно перешкоджала виконанню рішення, національні органи не діяли з належною оперативністю та координацією і не вжили всіх заходів, яких можна було розумно очікувати для забезпечення повернення дитини.

Продовження - 2.5. Право на повагу до приватного і сімейного життя

45644/18 - Справа VAN SLOOTEN v. THE NETHERLANDS

Сутність справи: Заявниця оскаржувала рішення національних судів про припинення її батьківських прав щодо дитини. Вона стверджувала, що органи влади передчасно відмовилися від мети возз'єднання сім'ї, не провели належної оцінки її батьківської спроможності та необґрунтовано визнали, що «прийнятний строк» для повернення дитини сплив.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до сімейного життя). Суд дійшов висновку, що органи влади надто рано припинили працювати над возз'єднанням матері з дитиною та не здійснили достатньої оцінки її батьківських можливостей. У процесі ухвалення рішення про припинення батьківських прав було приділено недостатню увагу збереженню сімейних зв'язків.

Суд зазначив, що немає потреби окремо розглядати скаргу за статтею 6 Конвенції (право на справедливий суд), оскільки основні процесуальні питання вже були охоплені аналізом за статтею 8.

42247/23 - Справа X v. ITALIE

Сутність справи: Заявник – дитина, народжена після застосування допоміжних репродуктивних технологій в Іспанії. В акті про народження були зазначені дві матері – біологічна мати та її партнерка.

Прокуратура оскаржила цей запис. Національні суди визнали його незаконним, зазначивши, що на той час законодавство не передбачало внесення до акта про народження жінки, яка не має біологічного зв'язку з дитиною. Суди вказали, що правовий зв'язок може бути встановлений шляхом усиновлення в особливих випадках. Через п'ять років запис було змінено.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив відсутність порушення статті 8 Конвенції. Суд зазначив, що держава забезпечила можливість юридичного визнання зв'язку між дитиною та партнеркою біологічної матері через процедуру усиновлення. Оскільки цей механізм не був використаний, держава не порушила свої позитивні зобов'язання.

13437/22 - Справа T.A. v. SWITZERLAND

Сутність справи: Заявниця, громадянка Швейцарії, народжена в Ефіопії, отримала рішення ефіопського суду про усиновлення новонародженої дитини та привезла її до Швейцарії. Швейцарські органи відмовили у визнанні цього усиновлення, пославшись на порушення процедур міжнародного усиновлення, незаконне ввезення дитини всупереч попередній відмові компетентних органів, а також на невідповідність заявниці вимогам національного законодавства (зокрема щодо стану здоров'я, фінансової спроможності та вікової різниці). Водночас заявниця була призначена законним опікуном дитини, і вони продовжували проживати разом.

Сутність рішення: ЄСПЛ визнав, що відмова у визнанні усиновлення становила втручання у право на повагу до сімейного життя (стаття 8 Конвенції), однак це втручання було передбачене законом, переслідувало легітимну мету захисту прав дитини та запобігання зловживанням у сфері міжнародного усиновлення і було пропорційним. Суд зазначив, що сімейне життя між заявницею та дитиною фактично не було припинене, оскільки дитина залишалася під її опікою. Національні суди навели релевантні та достатні підстави для свого рішення. Порушення статті 8 Конвенції не встановлено.

Продовження - 2.5. *Право на повагу до приватного і сімейного життя*

32514/22, 33284/22 та 15910/23 - Справа PETROVIĆ AND OTHERS v. CROATIA

Сутність справи: Справа стосувалася трьох жінок, які стверджували, що їхніх новонароджених дітей у 1980–1990-х роках було незаконно вилучено в державних лікарнях Хорватії та передано іншим особам. Заявницям повідомляли про смерть дітей, однак вони сумнівалися у достовірності цієї інформації та вказували на суперечності в медичних документах.

Вони неодноразово зверталися до національних органів із вимогами провести ефективне розслідування, надати повну інформацію, дозволити ексгумацію та ДНК-дослідження, однак їхні звернення або відхилялися, або залишалися без належної реакції, зокрема з посиланням на строки давності.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя), оскільки держава не забезпечила ефективного та всебічного механізму для встановлення долі дітей заявниць. Суд зазначив, що обов'язок держави в таких справах має процесуальний характер – забезпечити реальну можливість з'ясування істини.

Суд зобов'язав державу запровадити спеціальний механізм для індивідуального розгляду подібних випадків, а також присудив заявницям відшкодування витрат.

Окремого розгляду за статтею 13 Суд не проводив, вважаючи її тісно пов'язаною зі статтею 8.

84568/17 - Справа BILYAVSKA v. UKRAINE

Сутність справи: Заявниця, власниця будинку в м. Буча, подала позов про виселення своїх повнолітніх дітей та їхніх подружжів, які проживали в її будинку разом із неповнолітніми дітьми (онуками заявниці). За її твердженням, спільне проживання стало неможливим: її перешкождали користуватися житлом, обмежували доступ до приміщень та накопичували борги за комунальні послуги на її ім'я.

Національні суди відмовили у виселенні, застосувавши положення Житлового кодексу 1983 року та зазначивши, що заявниця не довела систематичності порушень і неефективності превентивних заходів. Її аргументи щодо застосування норм Цивільного кодексу суди належним чином не розглянули.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 1 Протоколу № 1 (право на мирне володіння майном) та статті 8 Конвенції (право на повагу до житла). Суд дійшов висновку, що національні суди не забезпечили ефективного та несвавільного вирішення приватного майнового спору, не надали належного обґрунтування щодо вибору застосовного законодавства та не здійснили належного балансу між інтересами сторін. У результаті держава не виконала свої позитивні зобов'язання щодо захисту прав заявниці.

59144/16 - Справа K.M. v. NORTH MACEDONIA

Сутність справи: Заявниці було 14 років, коли 39-річний працівник телекомунікаційної компанії, перебуваючи в її домі, торкався її тіла та робив коментарі сексуального характеру. Після події вона звернулася до правоохоронних органів, а також отримувала психологічну допомогу. Прокуратура не кваліфікувала ці дії як зґвалтування, зазначивши, що вони не супроводжувалися застосуванням насильства або погроз.

Сутність рішення: ЄСПЛ дійшов висновку про порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зазначивши, що національне законодавство не забезпечувало належного кримінально-правового захисту неповнолітніх від сексуальних посягань за відсутності фізичного насильства або погроз. Суд підкреслив позитивний обов'язок держави гарантувати ефективний захист фізичної та сексуальної недоторканності дітей.

Продовження - 2.5. *Право на повагу до приватного і сімейного життя*

15457/20 - Справа A.C. v. FRANCE

Сутність справи Заявник, мігрант із Гвінеї, прибув до Франції та заявив, що є неповнолітнім без супроводу. Французькі органи, посилаючись на відсутність документів, суперечності в поясненнях та результати медичного обстеження, визнали його повнолітнім і припинили тимчасову опіку.

Заявник стверджував, що процедура встановлення його віку не забезпечила належних процесуальних гарантій, унаслідок чого він залишився без житла, підтримки та ефективного захисту.

Сутність рішення ЄСПЛ встановив порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного життя), зазначивши, що процедура оцінки віку не забезпечила достатніх процесуальних гарантій і що презумпція неповноліття не була належним чином дотримана.

Водночас Суд постановив, що порушення статті 13 у поєднанні зі статтею 8 не було (стаття 13 – право на ефективний засіб юридичного захисту), оскільки заявник мав доступ до внутрішніх засобів правового захисту.

47836/21 - Справа F.B. v. BELGIUM

Сутність справи: Заявниця, громадянка Гвінеї, звернулася в Бельгії за міжнародним захистом як неповнолітня без супроводу. Вона надала свідоцтво про народження, згідно з яким їй було 16 років, однак бельгійські органи провели медичну оцінку віку, за результатами якої визнали її повнолітньою та позбавили статусу і пов'язаного з ним соціального захисту.

Вона скаржилася на проведення медичних обстежень без належної згоди та на дискримінаційне ставлення порівняно з особами, яких було визнано неповнолітніми.

Сутність рішення: ЄСПЛ визнав заяву явно необґрунтованою та неприйнятною. Суд зазначив, що твердження щодо відсутності згоди на медичні процедури не були належно доведені у контексті статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного життя).

Щодо дискримінації Суд розглянув скаргу за статтею 14 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції (заборона дискримінації) та встановив, що різниця між неповнолітніми без супроводу та дорослими заявниками ґрунтується на об'єктивному критерії – віці – та переслідує легітимну мету захисту дітей. Порушення статей 8 та 14 Конвенції не встановлено.

2.6. Свобода вираження поглядів

Загальна кількість рішень: 1

33421/16 - Справа KLIMOVA AND OTHERS v. russia

Сутність справи: Заявниця, журналістка та засновниця онлайн-проєкту підтримки ЛГБТ-підлітків «Діти-404», адмініструвала спільноту в соціальній мережі, де неповнолітні могли обговорювати питання сексуальної орієнтації та отримувати психологічну підтримку. Її було притягнуто до адміністративної відповідальності за нібито пропаганду нетрадиційних сексуальних відносин серед неповнолітніх та накладено штраф.

Сутність рішення: ЄСПЛ встановив порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів), оскільки втручання не було необхідним у демократичному суспільстві.

Також встановлено порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 10 (заборона дискримінації), оскільки застосовані норми мали дискримінаційний характер щодо ЛГБТ-тематики.

Крім того, Суд констатував порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного життя) у зв'язку з втручанням у діяльність, спрямовану на підтримку особистої ідентичності підлітків. Суд підкреслив, що матеріали проєкту були формою психологічної підтримки, а не пропагандою, а накладені санкції були непропорційними.

2.7. Заборона дискримінації

Загальна кількість рішень: 1 окреме рішення та 3 рішення, у яких питання дискримінації розглядалося у поєднанні з іншими статтями Конвенції (розділи 2.2, 2.3 та 2.6)

29359/22 - Справа SALAY v. SLOVAKIA

Сутність справи: Заявника ромського походження було зараховано спочатку до нульового класу, а згодом переведено до спеціальних класів для дітей з діагнозом легкої інтелектуальної недостатності, яка за своїм визначенням вважається постійним станом. Підставою стали результати психологічного тестування, що не забезпечували достатніх гарантій від культурної упередженості. У спеціальних класах навчалися переважно ромські діти, а переведення фактично мало тривалий і стабільний характер без реальної можливості повернення до загальноосвітньої програми.

Сутність рішення: Європейський суд встановив порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 2 Першого протоколу (право на освіту). Суд наголосив на системній проблемі непропорційного зарахування ромських дітей до спеціальних класів, ризику помилкової діагностики через недосконалі методи тестування та відсутності належних гарантій проти сегрегації. Держава не довела, що застосовані заходи були обґрунтованими та пропорційними.

ПІДСУМКИ

Аналіз рішень ЄСПЛ за 2025 рік свідчить, що більшість справ щодо дітей стосувалася статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя). Найчастіше йшлося про визначення місця проживання дитини, контакти з батьками, міжнародне викрадення дітей та невиконання судових рішень. Ключовими проблемами залишаються затягування проваджень і неефективність виконання рішень.

Суттєвим є акцент Суду на процесуальних гарантіях. Порушення часто пов'язані не лише зі змістом рішень, а з відсутністю належної оцінки найкращих інтересів дитини, формальним підходом до процедур та недостатньою оперативністю органів влади. Суд підкреслює обов'язок держав забезпечувати системні гарантії та уникати процесуальної формальності.

Окремої уваги потребують вразливі групи дітей – неповнолітні без супроводу, постраждалі від насильства, діти з інвалідністю та діти з національних спільнот.

Таким чином, посилюються вимоги до держав щодо активного й ефективного забезпечення прав дитини. Пріоритетом має бути не лише вдосконалення законодавства, а його реальна імплементація, оперативність процедур і забезпечення дієвого виконання судових рішень.

Якщо Вас зацікавив цей матеріал і Ви хочете ознайомитися з подібним:

Наша команда регулярно готує правові огляди, статті, аналітичні матеріали та тематичні звіти, спрямовані на глибше розуміння механізмів реалізації та захисту прав дітей.

Ознайомитися з матеріалами можна за посиланням:

- правові огляди: <https://article3.ngo/category/pravovi-oglyady/>
- аналітика та тематичні звіти: <https://article3.ngo/analytics/>
- авторські статті: <https://article3.ngo/avtorski-statti/>

Моніторинг рішень та підготовка матеріалу :
Марта Змисла, Ілаха Гахраманова, Яна Совик

Дизайн:
Ілаха Гахраманова, Яна Совик

Лютий, 2026